ISSN 2411-6238

Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України

The Institute of Vocational Education and Training
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

VOCATIONAL EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Збірник наукових праць

Випуск 10

Київ
2016

ББК 74.6
П84

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
видано Міністерством юстиції України 24.12.2010 р.
Серія **КВ № 17380-6150Р.**

Засновники:
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України
Наказом Міністерства освіти і науки України від 10.10.2013 №1411

Друкується за рішенням Вченої ради ІПТО НАПН України (протокол №6 від 23.06.2016)

Редакційна колегія

Радкевич В.О. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор ІПТО НАПН України (голова редколегії);
Петренко Л.М. – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар ІПТО НАПН України (заступник голови);
Артюшина М.В. – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи ІПТО НАПН України;
Вайнтрауб М.А. – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії технологій професійного навчання ІПТО НАПН України;
Кузьмінська Л.Д. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, лабораторії технологій професійного навчання ІПТО НАПН України (відповідальний секретар);
Лозовецька В.Т. – доктор педагогічних професор, головний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри ІПТО НАПН України;
Пуховська Л.П. – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання ІПТО НАПН України;
Романова Г.М. – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи ІПТО НАПН України;
Свистун В.І. – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання ІПТО НАПН України.

Міжнародна редакційна колегія
Хенріг Беднарчик (доктор хабілітований, професор ITeE - PIB, заступник директора Інституту технологій експлуатації м. Радом, Польща)
Мартіна Лубіова (доктор юриспруденції, доктор у галузі статистики, заступник директора Інституту прогнозування Академії наук Словаччини);
Георгій Рудик (доктор педагогічних наук, професор, директор Центру сучасної педагогіки «Навчання без кордонів», Канада);
Аркадій Шкляр (доктор педагогічних наук, професор, ректор Республіканського інституту професійної освіти Республіки Білорусь, віце-президент Білоруської Академії освіти).

П84 **Професійна освіта: проблеми і перспективи**/ІПТО НАПН України. – К.: ІПТО НАПН України, 2016. – Випуск 10. – 138 с.

ББК 74.6

У збірнику наукових праць представлено результати наукових досліджень з теоретичних і методологічних проблем професійної освіти і навчання.

Пропонується науковцям, науково-педагогічним і педагогічним працівникам ВНЗ, ПТНЗ, слухачам Інститутів післядипломної педагогічної освіти, докторантам, аспірантам.

© Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2016

ЗМІСТ

збірника наукових праць «Професійна освіта: проблеми і перспективи» № 10/2016

Теорія і методологія професійної освіти і навчання

Артюшин Г. М. Інтеграція фахових і психологічних складових у структурі професійної компетентності співробітників органів сектору безпеки і оборони України.....5

Коваль І. С. Сучасний стан готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.....11

Кожем'яко Н. В. Специфіка професійної діяльності фахівця з правознавства освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст».....16

Литвин А. В., Руденко Л. А. Актуальність застосування цілісного підходу в сучасній професійній освіті.....20

Лічман Л. Ю. Впровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти України: проблеми і протиріччя.....26

Ржевська Н. В. «Компетентність» як мова порозуміння академічної спільноти та стейкхолдерів.....32

Стечак Г. М. Структура педагогічної компетентності сімейного лікаря.....38

Методика і технології професійної освіти і навчання

Білик Р. М. Підготовка учнівської молоді до професійного самовизначення.....43

Іліка Л. Г., Савчук Л. А. Використання предметів математичного циклу в професійній підготовці фахівців у коледжах економічного профілю.....48

Паржницький О. В. Результати впровадження моделі формування професійної компетентності майбутніх токарів у професійно-технічних навчальних закладах.....53

Поліщук К. В. Основи формування творчої активності студентів в процесі підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей.....61

Рудевич Н. В. Засоби формування експлуатаційної компетентності у майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем.....66

Саганець О. С. Формування комунікативної компетентності майбутніх молодших спеціалістів перукарського мистецтва та декоративної косметики як компоненту професійної культури.....72

Циганок О. А. Особливості формування комунікативної культури кваліфікованих робітників сфери торгівлі.....78

Цись О. О. Організація самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни «Інженерна графіка».....82

Кадрове забезпечення професійної освіти і навчання

Абільтарова Е.Н. Організація самостійної роботи інженерів-педагогів охорони праці засобами комп'ютерних технологій.....87

Бекірова А. Р. Проблема суб'єкта і суб'єктності педагогів у психологічних і педагогічних дослідженнях.....93

Друженко Р. С. Диференціація сегментів комунікативно-прагматичної компетентності вчителя-словесника.....100

Іванова К. Ю. Геометрична складова математичної культури майбутніх учителів початкових класів.....106

Ковальчук В. А. Професійна компетентність вчителя в умовах варіативності освітньо-виховних систем.....110

Професійна педагогіка: вітчизняний і зарубіжний досвід

Богдадюк М. В. Розвиток професійно-технічних навчальних закладів народних художніх промислів другої половини XX – початку XXIII століття.....117

Маніта В. І., Маніта О. В., Кащук В. Д. Досвід впровадження комп'ютерних технологій в навчальний процес для вдосконалення професійної культури фахівців телекомунікацій.....122

Дайджест наукових праць Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.127

Наші автори.....131

связано с нравственным сознанием и является неотъемлемой частью профессиональной подготовки, которая призвана через знания реализовывать сформированные нравственные ценности в коммуникативные взаимодействия с собеседником.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, специалист по правоведению, младший специалист по правоведению, должностные обязанности младшего специалиста.

Kozhemiako N.V. Specifics of professional law specialist educational qualification level «junior specialist».

The article deals with the professional activities of specialist law educational qualification level «junior specialist», reasonable duties junior specialist in law of various legal profession, disclosed activity of future specialist in law. It is concluded that in addition to the law, the activities and behavior of members of all legal professions governed by ethical standards contained in professional oaths, codes, rules and more. The formation of their professionally important communicative qualities directly related to moral consciousness and is an integral part of professional training, which is designed using knowledge generated to implement moral values in the communicative interaction with the interlocutor.

Key words: professional activity, specialist in Law, Associate Specialist in Law, duties of junior specialists.

УДК 37.013.73

Литвин Андрій Вікторович
професор кафедри електротехніки,
промислової та пожежної автоматики
Руденко Лариса Анатоліївна
професор кафедри управління проектами,
інформаційних технологій та телекомунікацій

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, ДСНС України. 79000, м. Львів, МСП, вул. Клепарівська, 35

Львовский государственный университет безопасности жизнедеятельности, ГСЧС Украины. 79000, г. Львов, МСП, вул. Клепаровская, 35

Lviv state University life safety, SSES of Ukraine. 79000, Lviv, SME, vul. Kleparivska, 35

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЦІЛІСНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Філософія XXI ст. прогнозує поступ суспільства через становлення нового гуманітарного мислення і практичної діяльності, що ґрунтується на принципах цілісності буття, культури, особистості [4, с. 15]. У цьому контексті освіта є сферою соціокультурної життєдіяльності, в якій відбувається становлення відповідальної, духовно зрілої, морально вільної особистості, здатної захищати та множити загальнолюдські цінності. Освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. Ключовими напрямами освітньої політики в Україні визначено: реформування системи освіти на основі філософії антропоцентризму, переорієнтацію її змісту на цілі сталого розвитку, підвищення якості освіти на інноваційній основі, формування цілісної особистості громадянина.

Постановка проблеми. Нова освітня парадигма, актуалізуючи питання про місце і роль освіти в житті людини і суспільства відповідно до викликів XXI ст., визначає провідні аспекти освітнього процесу – біологічний, соціальний і гуманістичний [19]. Згідно з першим (біологічним) освіта має забезпечити людину необхідним комплексом знань і вмінь, що сприятиме адаптації біологічної природи індивіда до суспільного життя. Соціальний аспект освіти пов'язаний із формуванням потрібних для соціуму особистісних якостей і передбачає засвоєння соціокультурного досвіду. Гуманістична ж сутність освіти полягає в допомозі людині щодо саморозвитку й духовного зростання. Відповідно до цього для самовизначення, гармонійного розвитку та самореалізації особистості потрібно побудувати адекватний реаліям цілісний процес здобування знань на основі органічного синтезу соціально-гуманітарних,

природничо-наукових і професійно-орієнтованих дисциплін, їх наповнення спільними гуманістичними смислами і духовно-моральними цілями.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її здібностей, розумових і фізичних здатностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, спроможних до свідомого суспільного вибору, підвищення освітнього рівня соціуму, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу нації, забезпечення економіки кваліфікованими трудовими ресурсами [12]. Важливим методологічним і методичним орієнтиром для її досягнення вважаємо застосування цілісного підходу до освітньої системи та її складових.

Потреба застосування цього підходу в педагогіці виникла закономірно, на противагу функціональному, відповідно до якого розглядаються лише окремі аспекти педагогічного процесу, не враховуються його внутрішні та зовнішні зв'язки, їх зміни і трансформації. Ідея цілісності освіти закладена в концепції педагогічної антропології К. Ушинського. Видатний педагог наголошував, що визначальною умовою педагогічного процесу є єдність навчання й виховання, натомість розрив між ними позбавляє його цілісності й ефективності, поглиблюючи наявні суперечності [17]. Провідні науковці впродовж років розвивали цю тезу, з різних боків вивчаючи проблему цілісності педагогічних явищ і цілісного підходу стосовно психолого-педагогічних досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій. У психології цілісний підхід до вивчення особистості розглядається відповідно до гуманістичної парадигми, згідно з якою рушійний центр особистості становить цілісність людської істоти [5]. Її напрями, засновані представниками гуманістичної психології (Г. Олпорт, А. Маслоу, Р. Мея, Е. Фромм, К. Роджерса та ін.), розвинуті у працях К. Абульханової-Славської, Л. Анциферової, О. Власової, А. Гуленка, О. Запорожця, В. Зінченка, Є. Ісаєва, С. Рубінштейна, В. Слободчикова, К.-М. Фадєєвої та ін. Застосування цілісного підходу ці вчені обґрунтовують на положеннях про те, що людина як особистість є вищою системною цілісністю, утвореною сукупністю всіх її якостей і властивостей, психічних процесів і станів, свідомістю та несвідомим; основу цілісності людини становить її духовність [1, с. 49].

У сучасних дослідженнях із філософії освіти (В. Буданов, І. Зязюн, С. Клепко, С. Коломієць, В. Кремень, В. Лутай, О. Пономарьов, В. Харитонова, Ю. Шаронін та ін.) акцентується, що найбільш повно потребам всебічного розкриття здібностей особистості відповідає освіта, побудована на ідеях синергетики. Оскільки синергетична парадигма ґрунтується на цілісному сприйнятті людини та світу, розумінні необхідності поєднання особистих інтересів і суспільних цінностей, то, відповідно, освіта має самоорганізувати людину як цілісну, упорядковану структуру, відповідну собі й довкіллю.

Вивчення праць О. Бондаревської, М. Боритка, Б. Гершунського, І. Зязюна, І. Лернера, В. Краєвського, М. Сергеєва, В. Сластьонина, В. Смирнова та ін. свідчить, що методологія цілісного підходу в освітній галузі застосовувалася переважно в контексті проблематики конкретних досліджень. Так, наприклад, О. Бондаревська, обґрунтовуючи необхідність гуманізації виховного процесу, наголошує на доцільності «способів конструювання загальної картини досліджуваної педагогічної дійсності», тобто цілісності педагогічного процесу, виховної системи [2, с. 7], а Б. Гершунський вважає цілісний підхід обов'язковою складовою прогностичного обґрунтування всіх компонентів освітньої системи в єдиному технологічному циклі педагогічного прогнозування [6, с. 220].

У методологічних основах багатьох сучасних науково-педагогічних дослідженнях декларується використання ідей цілісного підходу, однак фактично він не застосовується. На думку М. Сергеєва, це пояснюється відсутністю єдиного розуміння сутності цілісного підходу і, як наслідок, недостатнім використанням його специфіки і можливостей як методологічного регулятива педагогічного пошуку [14, с. 12]. Погоджуємося з думкою науковця, що складність і багатоаспектність сучасних педагогічних явищ потребує послідовного та неухильного застосування цілісного підходу як одного з провідних у педагогічній науці та практиці.

Мета нашої статті полягає в актуалізації цілісного підходу стосовно освітньої системи, педагогічного процесу та його суб'єктів, а також дослідження проблеми його застосування в сучасній професійній освіті, передусім – у підготовці педагогічних працівників.

Виклад основного матеріалу. Цілісність (англ. integrity) є узагальненою характеристикою об'єктів, що мають складну внутрішню структуру, й означає їх інтегрованість, самодостатність, якісну своєрідність, зумовлену специфічними закономірностями їх функціонування та розвитку [18, с. 762]. Ці властивості не є абсолютними, оскільки кожний об'єкт (процес, явище) існує в єдності зі середовищем, а уявлення про цілісність історично зумовлені попереднім розвитком наукового пізнання стосовно цього об'єкта.

У педагогіці цілісний підхід розглядається, передусім, як показник педагогічної системи (Т. Ільїна, А. Куракін, Л. Новікова та ін.), що передбачає підпорядкування об'єднаних частин цілому на основі внутрішніх міжсистемних зв'язків. Однак на відміну від загальнонаукового системного підходу, що домінує в психолого-педагогічних дослідженнях, застосування ідей цілісності має певну специфіку. Зокрема, на думку М. Боритка, цілісний підхід спирається на принцип комплементарності, розкриваючи в такий спосіб різні грані цілого [3, с. 65]. Згідно з поглядами В. Смирнова, застосування цього підходу унеможливлює розгляд цілого лише як сукупності його частин, забезпечуючи таким чином цілісність об'єкта [16, с. 52]. В. Краєвський зазначає, що «цілісний підхід належить до філософського рівня пізнання й орієнтує дослідника на пізнання об'єкта як сутності, що поводить себе стосовно будь-якого класу впливів як елементарний об'єкт, внутрішніми процесами якого в конкретному випадку можна нехтувати. Однак саме ці внутрішні процеси, внутрішня активність суб'єктів педагогічної діяльності є найважливішими для педагога-дослідника» [11, с. 22]. При цьому цілісність об'єкта, як його властивість, полягає у диференціюванні від середовища та внутрішній єдності. Отже, цілісність свідчить про наявність основних взаємопов'язаних компонентів, які забезпечують повноцінне функціонування об'єкта, а її методологічне значення полягає у виявленні внутрішньої детермінації його властивостей.

Зважаючи на викладене, зазначимо: якщо об'єктом є педагогічна система, то її цілісність має забезпечуватися єдністю цілей, змісту, методів, засобів і форм навчання, спрямованою на досягнення мети освітнього процесу. Відповідно до цього, цілісний підхід до педагогічного процесу вимагає зорієнтованості на цілісні характеристики особистості: саму особистість слід розуміти як цілісність, тобто складну психічну систему, що має певну структуру, функції і внутрішню будову.

Таким чином, категорія цілого охоплює не лише окремі навчальні предмети, а й увесь педагогічний процес. Серед ознак його цілісності називають: взаємозв'язок і взаємозумовленість усіх процесів і явищ, що виникають під час навчання та виховання, у взаємовідносинах усіх суб'єктів освітнього процесу, а також педагогічного процесу з явищами зовнішнього середовища (Г. Коджаспірова); високу організацію освітньої системи, що об'єднує процеси навчання, виховання й розвитку учнів у навчальному закладі та забезпечує спільно зі сім'єю підготовку особистості до повноцінного життя та творчої праці (З. Курлянд). За В. Сластьоніним, цілісність є «синтетичною якістю педагогічного процесу» та свідчить про найвищий рівень його розвитку, показує результат, який стимулює усвідомлення дій функціонуючих у ньому суб'єктів [15, с. 141].

На основі викладеного узагальнимо, що цілісність педагогічного процесу характеризує реалізації освітньої системи, що забезпечує становлення цілісної особистості на основі планомірно організованої навчально-виховної діяльності та передбачає розв'язання освітніх завдань шляхом всебічної взаємодії суб'єктів навчання (професійної освіти).

Цілісний підхід дає змогу вивчати освітній процес як цілісну структуру, кожен конструкт якої має конкретну функцію щодо вирішення педагогічних завдань. У цьому вбачав його головну відмінність від інших методологічних підходів І. Зязюн, наголошуючи, що «цілісний підхід, передусім, передбачає аналіз цілісності досліджуваного і проективного феномену якості особистості, особистості в цілому, педагогічного процесу, його фрагменту, «одиниці» тощо), шляхів забезпечення і підвищення його цілісності [8, с. 44]. Таким чином, цілісний підхід спрямовує дослідника на виокремлення в динамічній педагогічній системі можливих внутрішніх взаємозв'язків, а також на з'ясування ролі окремих її конструктів у розвитку цілісної особистості.

На нашу думку, однією з провідних ланок підвищення ефективності професійної освіти є педагогічні працівники навчальних закладів, через діяльність яких реалізується державна освітня політика України. У зв'язку з цим сучасне суспільство висуває принципово нові вимоги до педагогів різних ланок і рівнів освіти, спонукаючи їх організовувати педагогічний процес таким чином, щоб сформувати у майбутніх фахівців цілісний досвід самостійної діяльності [10, с. 29–30]. Відповідно до цих вимог Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти [13, с. 104] визначає головне завдання вищої педагогічної школи – підготовку педагога як індивідуальності та гармонійної особистості, що творчо та свідомо виконує професійні функції, підвищує науковий і професійний рівень, має цілісне уявлення про професійну діяльність. Його вирішення актуалізує застосування цілісного підходу до підготовки педагогів у системі професійної освіти та підвищення кваліфікації.

Зауважимо, що педагогічна освіта нині потребує модернізації з метою розв'язання суперечностей, які виникли внаслідок: трансформацій суспільної свідомості та системи цінностей в освіті, коли інтереси особистості мають пріоритет над навчальними програмами і планами, а в останніх домінує гуманістичний вимір; поя-

ви нових типів навчальних закладів, які потребують викладачів, що відрізняються цілісним уявленням про педагогічну діяльність, досконало володіють спеціальними компетентностями щодо міжособистісної та комунікативної взаємодії; спрямуванням педагогічної освіти на формування у майбутніх педагогів соціально і професійно важливих якостей особистості, розвиток індивідуальності та цілісного уявлення про свою професійну діяльність, формування власної педагогічної позиції. Зважаючи на це, процес професійного становлення, формування та розвитку майбутніх педагогів не має обмежуватись професійно-педагогічною підготовкою, а будуватися на основі цілісного підходу [9, с. 18], що потребує від викладачів застосування всього арсеналу дидактичних засобів, творчого поєднання традиційних і новітніх технологій навчання та виховання.

Непедагогічним ВНЗ України теж доречно включати у навчальні плани інтегровані курси психолого-педагогічних дисциплін для формування гармонійно розвинутих фахівців різного профілю. Упровадження інновацій в освітню діяльність з метою підвищення якості підготовки фахівців потребує при цьому безперервного вдосконалення психолого-педагогічної підготовки кожного викладача. Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що значна частина педагогічних працівників професійно-технічних і вищих навчальних закладів (особливо тих, хто викладає загальнопрофесійні та професійно-орієнтовані предмети) не мають психолого-педагогічної освіти, або вона обмежена первинною педагогічною підготовкою. Слід зауважити, що в контексті синергетичної парадигми освіти професійно-педагогічний рівень викладача визначається усвідомленням місця і ролі педагогічної діяльності в сучасному закладі професійної освіти, володінням комплексом спеціальних і психолого-педагогічних компетентностей, сформованістю методологічного мислення, високою загальною і професійною культурою, розвиненістю спеціальних здібностей і професійно значущих якостей особистості, найвищим виявом розвитку яких є їхня творча індивідуальність.

За висловом І. Зязюна, цілісний підхід спрямований на формування «метакомпетентності» [7, с. 22] – цілісної характеристики фахівця, спроможного вирішувати найрізноманітніші ситуації, які виникають у професійній царині. Такою «метакомпетентністю» для педагогічного працівника вважаємо цілісне уявлення про професійну діяльність, що має послідовно формуватися в системі педагогічної освіти та підвищення кваліфікації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Категорія цілого охоплює не лише окремі навчальні предмети, а весь педагогічний процес. Цілісний підхід до освіти вимагає зорієнтованості на цілісні характеристики особистості: саму особистість слід розуміти як складну психічну систему, що має певну структуру, функції і внутрішню будову. Отже, цілісний педагогічний об'єкт потрібно досліджувати як синергетичну систему, що характеризується єдністю складових, їх функцій і структурних зв'язків між ними, здатністю до самоорганізації та саморозвитку.

Цілісність педагогічного процесу характеризує реалізацію освітньої системи, що забезпечує становлення цілісної особистості на основі планомірно організованої навчально-виховної діяльності та передбачає розв'язання освітніх завдань шляхом всебічної взаємодії суб'єктів навчання. Для модернізації професійно-педагогічної освіти відповідно до вимог інформаційного суспільства необхідно активізувати роботу щодо вдосконалення науково-методичного забезпечення педагогічної освіти з урахуванням цілісного підходу. Непедагогічним ВНЗ України доречно включати у навчальні плани інтегровані курси психолого-педагогічних дисциплін для формування гармонійно розвинутих фахівців.

Порушена проблема застосування цілісного підходу в педагогіці та сучасній професійній освіті є, безперечно, актуальною та значущою в науково-педагогічних дослідженнях, спрямованих на вдосконалення педагогічної взаємодії та освітнього процесу загалом. Проаналізована теоретико-методологічна база проблеми цілісності, обґрунтована концептуальна ідея, розкриті основні теоретичні положення. Для практичного втілення в подальших дослідженнях мають бути виявлені необхідні педагогічні умови, побудовані відповідні дидактичні засоби, розроблені методичні рекомендації.

Література

1. Авер'янова Н. Становлення і розвиток цілісної особистості в контексті сучасних трансформацій українського суспільства / Н. Авер'янова, Т. Воропаєва // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Українознавство. – № 10. – 2006. – С. 47–51.

2. Бондаревская Е. В. Гуманитарная методология науки о воспитании / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – № 7. – 2012. – С. 3–13.

3. Борытко Н. М. Методология и методы психолого-педагогических исследований / Н. М. Борытко, А. В. Моложавенко, И. А. Соловцова ; под ред. Н. М. Борытко. – М. : Академия, 2008. – 319 с.

4. Валицкая А. П. Философские основания современной парадигмы образования / А. П. Валицкая. – Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 15–19.

5. Власова О. І. Психологічний конструкт цілісності особистості в контексті методології філософії екзистенціалізму та екзистенційної психології [Електронний ресурс] / Власова О. І., Фадєєва К.-М. О., Гуленко А. С. // Фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ. – 2014. – № 5. – Режим доступу : fund-issled-intern.esrae.ru/5-60.
6. Гершунский Б. С. Образовательно-педагогическая прогностика. Теория, методология, практика : учеб. пособ. / Борис Семенович Гершунский. – М. : Флинта : Наука, 2003. – 764 с.
7. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу / Іван Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 19–30.
8. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.
9. Коломієць С. В. Професіоналізм викладача вищого навчального закладу як фактор вдосконалення навчально-виховного процесу / С. В. Коломієць // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – 2009. – Вип. 165. – С. 14–18.
10. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С, 2004. – 112 с.
11. Краевский В. В. Целостность подхода к исследованию образования на современном этапе развития научной рациональности / В. В. Краевский // Педагогика. – 2007. – № 1. – С. 22–28.
12. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [Електронний ресурс] / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. [за ред. З. Н. Курлянд]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. :Знання, 2005. – 399 с. – Режим доступу : http://westudents.com.ua/knigi/350-pedagogka-vischo-shkoli-kurlyand-zn.html.
13. Про затвердження Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176 // Вища школа. – 2013. – № 9. – С. 103–113.
14. Сергеев Н. К. Целостный подход в системе методологических регулятивов педагогического исследования / Н. К. Сергеев // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Сер.: Педагогические науки. – 2004. – № 1. – С. 12–16.
15. Сластенин В. А. Педагогика : учебник для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под ред. В. А. Сластенина. – 8-е изд., стер. – М. : Академия, 2008. – 576 с.
16. Смирнов В. И. Общая педагогика : учебн. пособ. / Владимир Иванович Смирнов. – Изд. 2-е, перераб., испр. и доп. – М. : Логос, 2003. – 304 с.
17. Ушинський К. Д. Три елементи школи // Ушинський К. Д. Твори : в 6 т. – К. : Рад. школа, 1954. – Т. 1. – С. 110–126.
18. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
19. Чумак О. В. Парадигма освіти XXI століття : інноваційні аспекти [Електронний ресурс] / О. В. Чумак. – Режим доступу : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf.

Литвин А. В., Руденко Л. А. Актуальність застосування цілісного підходу в сучасній професійній освіті.

Складність і багатоаспектність сучасних педагогічних явищ потребує обґрунтування та застосування цілісного підходу як одного з провідних у педагогіці. У статті аналізується категорія цілісності, розглядається цілісний підхід та актуалізується проблема його застосування в сучасній професійній освіті в контексті синергетичної парадигми з метою вдосконалення педагогічної взаємодії та освітнього процесу загалом, передусім – у підготовці педагогічних працівників. Проаналізована теоретико-методологічна база проблеми цілісності, обґрунтована концептуальна ідея, розкриті основні теоретичні положення. Порушена проблема застосування цілісного підходу в педагогіці та сучасній професійній освіті є, безперечно, актуальною та значущою в науково-педагогічних дослідженнях, спрямованих на вдосконалення педагогічної освіти та освітнього простору.

Категорія цілого охоплює не лише окремі навчальні предмети, а весь педагогічний процес. Цілісний підхід до освіти вимагає зорієнтованості на цілісні характеристики особистості: саму особистість слід розуміти як складну психічну систему, що має певну структуру, функції і внутрішню будову. Отже, цілісний педагогічний об'єкт потрібно досліджувати як синергетичну систему, що характеризується єдністю складових, їх функцій і структурних зв'язків між ними, здатністю до самоорганізації та саморозвитку. Цілісне уявлення про професійну діяльність вважаємо метакомпетентністю педагогічного працівника, що має послідовно формуватися в системі педагогічної освіти та підвищення кваліфікації.

Цілісність педагогічного процесу характеризує реалізацію освітньої системи, що забезпечує становлення цілісної особистості на основі планомірно організованої навчально-виховної діяльності та передбачає розв'язання освітніх завдань шляхом всебічної взаємодії суб'єктів навчання. Для модернізації професійно-педагогічної освіти відповідно до вимог інформаційного суспільства необхідно активізувати роботу щодо вдосконалення науково-методичного забезпечення пе-

дагогічної освіти з урахуванням цілісного підходу. Непедагогічним ВНЗ України доречно включати у навчальні плани інтегровані курси психолого-педагогічних дисциплін для формування гармонійно розвинутих фахівців. У подальших дослідженнях доцільно розглянути й обґрунтувати педагогічні умови, розробити дидактичні засоби, підготувати методичні рекомендації.

Ключові слова: освітній процес, цілісний підхід, професійна освіта, педагогічні працівники, педагогічна система.

Литвин А. В., Руденко Л. А. Актуальность применения целостного подхода в современном профессиональном образовании.

Сложность и многоаспектность современных педагогических явлений, безусловно, требует обоснования и применения целостного подхода как одного из ведущих в педагогике. В статье анализируется категория целостности, рассматривается целостный подход и актуализируется проблема его применения в современном профессиональном образовании в контексте синергетической парадигмы с целью совершенствования педагогического взаимодействия и образовательного процесса в целом, прежде всего – в подготовке педагогических работников. Проанализирована теоретико-методологическая база проблемы целостности, обоснована концептуальная идея, раскрыты основные теоретические положения. Затронутая проблема применения целостного подхода в педагогике и современном профессиональном образовании является, бесспорно, актуальной и значимой в научно-педагогических исследованиях, направленных на совершенствование педагогического образования и образовательного пространства.

Категория целого охватывает не только отдельные учебные предметы, а весь педагогический процесс. Целостный подход к образованию требует ориентированности на целостные характеристики личности: саму личность следует понимать как сложную психическую систему, которая имеет определенную структуру, функции и внутреннее строение. Таким образом, целостный педагогический объект нужно исследовать как синергетическую систему, которая характеризуется единством составляющих, их функций и структурных связей между ними, способностью к самоорганизации и саморазвитию. Целостное представление о профессиональной деятельности считаем метакомпетентностью педагогического работника, которая должна последовательно формироваться в системе педагогического образования и повышения квалификации.

Целостность педагогического процесса характеризует реализацию образовательной системы, которая обеспечивает становление целостной личности на основе планомерно организованной учебной деятельности и предусматривает решение образовательных задач путем всестороннего взаимодействия субъектов обучения. Для модернизации профессионально-педагогического образования в соответствии с требованиями информационного общества необходимо активизировать работу по совершенствованию научно-методического обеспечения педагогического образования с учетом целостного подхода. Непедагогическим вузам Украины целесообразно включать в учебные планы интегрированные курсы психолого-педагогических дисциплин для формирования гармонично развитых специалистов. В дальнейших исследованиях следует рассмотреть и обосновать педагогические условия, разработать дидактические средства, подготовить методические рекомендации.

Ключевые слова: образовательный процесс, целостный подход, профессиональное образование, педагогические работники, педагогическая система.

Lytvyn A. V. , Rudenko L. A. Holistic approach relevance in today's vocational education.

The complexity and multidimensional nature of modern educational phenomena requires logical and competent usage of the holistic approach as one of the leading in pedagogy. The article analyzes the category of integrity, considers a holistic approach and reviews the problem of its application in modern vocational education in the context of synergetic paradigm, especially – during the teaching staff training for the purpose of improving the educational interaction and educational process in general.

The article deals with theoretical and methodological base of the integrity issue, its conceptual idea and its basic theoretical principles. The problem of using the holistic approach in teaching and modern vocational education is certainly relevant and significant in scientific and pedagogical research aimed at improving teacher education and educational space.

The category of integrity covers not only separate subjects but the whole teaching process. The holistic approach to education requires an orientation to holistic characteristics of a personality: the personality should be understood as a complex psychological system that has a certain structure and functions. Thus, a holistic educational object should be considered as a synergistic system that is characterized by the unity of components, their functions and structural links between them, the ability to self-organization and self-development. The authors consider a holistic view of professional activities as a meta-com-

petence of a teacher which must be consistently formed in the system of teacher education and training.

The integrity of the educational process describes the implementation of the educational system that provides the formation of the integrated personality through systematically organized educational activities and provides the solution of educational problems by the comprehensive interaction of all the participants of teaching process. To modernize vocational and teacher education in accordance with the requirements of the information society we must intensify the efforts to improve scientific and methodological support of teacher education taking into consideration the holistic approach. Non-teaching universities of Ukraine should include integrated courses of psycho-pedagogical subjects into the curricula to create harmonically developed specialists. In further studies it is advisable to consider and justify the educational conditions, to develop educational tools, and to prepare guidelines.

Keywords: educational process, holistic approach, vocational education, teaching staff, educational system.

УДК 614.2:378.12:811(477)

Лічман Лада Юріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов

Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 9

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П. Л. Шупика. 04112, г. Киев, ул. Дорогожицкая, 9

National medical Academy postgraduate education name P. L. Shupyk. 04112, Kyiv, Dorogozhytska str., 9

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПРОТИРІЧЧЯ

Постановка проблеми. Формування іншомовної компетентності в системі ВНЗ, за загальним визнанням, є інтегратором європейської ідеології освіти в Україні. У науково-педагогічному дискурсі значимість процесу імплементації західноєвропейської освітньої доктрини не викликає особливих сумнівів. Разом з тим, деякі суперечності, які з'ясувались у процесі впровадження компетентнісного підходу, виявилися досить істотними. Проблематичність у вирішенні низки принципових питань як лінгводидактики, так і мовної педагогіки в цілому, а також їх неоднозначні оцінки в науково-експертному співтоваристві потребують особливої уваги щодо інтенсифікації пошуків у подоланні труднощів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретична рефлексія над проблемою органічного сприйняття й діяльнісне опанування компетентнісної моделі в Україні визначає інтерес багатьох дослідників (Н. Бібік, О. Варецька, Ю. Вторнікова, О. Локшина, О. Овчарук, Н. Перевознюк, О. Пометун, О. Савченко, І. Сафонова, С. Скворцова та ін.). Переважно увагу приділяється аспектам продуктивного впровадження ідеології компетентнісної освіти в українську середню та вищу школу, а також термінологічним протиріччям у теорії компетентнісно-орієнтованого навчання.

При окремому розгляді виявляються не тільки переваги рецепції та необхідність введення компетентнісного підходу, але й пов'язані з цим ризики (Н. Бібік), у подоланні яких ведеться певна робота. Зокрема окремої уваги заслуговують видані в 2010 році «Методичні рекомендації з реалізації компетентнісного підходу у змісті освіти та навчально-виховному процесі ЗНЗ. Аналітичний звіт за результатами дослідження» [1].

Проте дані дослідження можна розцінювати як початкову стадію реальної трансформації теоретичних поглядів у практиці підготовки навчально-методичних матеріалів. Вочевидь, назріла необхідність формування стратегії діяльного впровадження компетентнісної ідеології в педагогічну практику.

Всупереч виниклим потребам і явним невідповідностям при формуванні іншомовної компетентності наукове співтовариство не провело цілеспрямованого системного й концептуально прийнятного вимірювання виявлених проблем із зазначенням шляхів їх вирішення.

Формулювання цілей статті. Тому на цей час одним із найбільш актуальних контекстів наукового пошуку є питання системного аналізу впровадження моделі розвитку іншомовної компетентності та розробка концепції практичного втілення компетентнісної ідеології. Вва-